

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: *Život kněží v aktech utrakvistické konzistoře v širších historických souvislostech doby Ferdinanda I.*, 107 stran textu

VEDOUCÍ PRÁCE: Prof. PhDr. Jaroslav ČECHURA, DrSc.

AUTOR: Zdeněk MRÁZEK

Odevzdáno na Ústavu českých dějin FF UK v prosinci 2008.

Diplomová práce se pokouší o pohled na každodenní život utrakvistických kněží ve vydaných aktech dolní konzistoře, a to v kontextu politického vývoje a náboženské politiky Ferdinanda I. a dějin české církve. Poměrně rozsáhlá a volně formulovaná tematika je probrána ve třech větších celcích: *Ferdinand I., české země a střední Evropa 1526-1564* (bylo by možné protestovat proti rozsahu této části, která vlastně vytváří jen rámec pro vlastní výzkum, a přesto dosahuje rozsahu takřka třetiny celého textu, navíc je dosti závislá na sekundární literatuře), *Náboženský život v českých zemích v 1. polovině 16. století* a konečně nejzajímavější *Výsledky pramenné analýzy*. Poněkud skromný je seznam pramenů (chybějí prameny nevydané, což je ale zcela pochopitelné vzhledem ke zrakovému postižení kandidáta) a literatury, nerozsáhlé jsou přílohy (zde pouze přehled administrátorů dolní konzistoře do roku 1564). Schází bohužel úvaha o metodologickém přístupu k problému a jeho dosavadním zpracování v historiografii.

Je otázka, nakolik je smysluplné zařazení velmi rozsáhlého úvodu o dobře známých politických okolnostech smrti Ludvíka Jagellonského a volby Ferdinanda I., kde se navíc autor odvolává jen na některé tituly novější literatury (a určité rozpaky působí ocitování práce Piotra Wandycze v pozn. 6 tam, kde by bylo možno odkázat na novější práce R. Fukaly a řadu dalších). Stejně tak prameny důležité pro tuto práci autor rozebírá hlavně na základě sekundární literatury, nikoli snadno dostupných edic (viz např. list z r. 1539). Velmi podrobně jsou líčeny i události předcházející vypuknutí stavovského odboje, opět pouze na základě nejzákladnější literatury; v souvislosti s náboženským děním 2. poloviny 15. století by bylo nutné ocitovat práce Šmahela, Zilynské či Války atd.

Obecný popis je přitom s konkrétní problematikou sledovanou v diplomové práci propojen jen volně. Poněkud nelogicky působí nejdříve výklad o habsburské kandidatuře r. 1526 a v následující kapitole návrat ještě v čase zpět ke kandidatuře jagellonské. Textu by jistě prospělo spojení výkladu o politických (a to ve výrazně zkrácené podobě) a náboženských problémech. Velmi široké vymezení tématu a zařazování témat jen volně souvisejících, navíc zpracovaných jen na základě druhotné literatury, pokládám za největší

zápor této práce. Soudím také, že v některých pasážích (zejména v druhém oddílu) by bylo účelnější výklad rozčlenit na kratší úseky.

Poněkud nadbytečný se mi jeví též popis struktury Koruny české, navíc podaný pouze z hlediska správního, nikoli církevního, což by v daných souvislostech bývalo důležitější. Vedle přemíry detailů tento výklad obsahuje některé nepřesnosti: např. tvrzení, že nejmenší zemí České koruny byla Dolní Lužice, fojt v Lužicích je označován jako „*zpravidla ... v zemi neusazený cizinec*“, aniž by se zdůrazňovalo, že oním fojtem býval tradičně šlechtic usazený v Českém království atd. Značná pozornost je věnována i tureckému nebezpečí, přičemž není zmíněno jeho vnímání jako Božího trestu v konfesně rozštěpených Čechách ...

Přes určité jazykové nepřesnosti (s. 8: „*rozdýchání*“ místo „*rozdmýchání*“), opakování („*analyzovaný pramen*“ na s. 5) či neobratná vyjádření či obraty obecné češtiny (Moravané a jejich „*čeští kolegové*“, s. 26, „*členská promíšenost*“, s. 54) je třeba zdůraznit, že práce je napsaná poměrně čtivě a na vysoké jazykové úrovni. Jen zřídka se setkáváme s terminologickými nepřesnostmi či nedokonalými formulacemi (ve větě „*český utrakvismus se s reformací*“ by asi bylo třeba doplnit, že jde o „*německou reformaci*“).

Obsahové nepřesnosti lze odhalit ve výkladu učení o eucharistii u protestantských církví. Není např. pravda, že luteráni slaví eucharistii jen jako památku Kristovy oběti, to se týká kalvinistů (s. 55), nebo že odmítli hudební doprovod bohoslužeb, ornáty atd. Nelze hovořit jen o ekonomických, ale též společenských kontaktech se sousedním Saskem (s. 22). Po „řemeslné“ stránce zarazí poměrně malý počet odkazů v poznámkách pod čarou (především ve stěžejní části o náboženských poměrech 1526–1564). Mnoho nového nepřináší popis pokusů o reformu českého utrakvismu (s. 51 a dále), zatížený opět některými nepřesnostmi či zjednodušujícími tvrzeními, že utrakvismus zůstával netknut reformací atd. Zkreslené je rovněž tvrzení, že kališníci byli považováni za katolíky; lehce zmateně působí líčení pozice jednoty bratrské; zarazit může též konstatování, že „*někdejší venkovská sekta se transformovala v národní církev*“ (s. 59), nelze hovořit jen o „*jezuitské snaze o obrodu českého katolictví*“ (s. 70) apod.

Přese všechny výtky autor přispívá zajímavým způsobem k problematice, zvláště v současné době v historické literatuře dosti opomíjené. I proto je zcela oprávněně citování prací Z. Wintera či F. Hrejsy. Bylo by dobré zohlednit ale i práce K. Borového k dějinám pražských arcibiskupů (při pohledu na celkový vývoj náboženských poměrů ve 2. polovině 16. století); a samozřejmě stěžejní práci F. Kavky a A. Skýbové.

Je zřejmé, že autor je schopen i samostatného uvažování a pohledu na problémy rozmanitého druhu, jen je škoda, že je více ve svém výkladu nepropojuje (charakteristika

městského prostředí podaná na s. 37 by získala větší smysl, kdyby se autor pokusil ukázat, že právě odsud většinou pocházeli kněží atd.). Důležité jsou např. úvahy o různém stupni přijímání článků augsburské konfese v českém prostředí, poučené jsou i reflexe teologické rozkolísanosti a nevyhraněnosti českých utrakvistů.

Nejpřínosnější je jistě autorova analýza pramene (který by měl být ale v tomto typu práce jistě alespoň stručně charakterizován a autor by se měl pokusit i o shrnutí své metody přístupu k němu). Autor se zabývá nejdříve ordinací, instalací a konverzí kněží. Zde je zajímavé jeho zjištění o maximálním zkrácení lhůty předepsané k získání svěcení. Důležité jsou i úvahy o sociálním původu novokněží, byť pramen je v tomto směru skoupý na informace, poznámky o smlouvách osadníků či farářů s kandidáty svěcení s jejich hmotnými okolnostmi či údaje o konverzích od strany po straně podobojí často motivované i úsilím získat beneficium (s. 76). Bohužel chybí pokus o statistické zhodnocení či úvaha, jakou část skutečné agendy akta konzistoře zahrnují.

Za podstatnou pokládám pasáž věnovanou problémům při pastoraci, kde by ale bylo záhodno lépe oddělit obecnější, z literatury převzaté informace od konkrétních příkladů z administrátorských akt, které jsou vedle sebe řazeny spíše jako volné střípky. Zajímavé jsou i poznámky o zavádění věroučných změn knězem, vlastně jako by bez vědomí věřících, pozvolna (s. 81). V úvahách o manželských záležitostech v utrakvistické praxi by se jistě hodilo odkázat na nedávno obhájenou diplomovou práci Hany Krupkové. Zajímavý – ale důkladnější kvantifikaci i poznámku o okolnostech jejich zapisování vyžadující – je také rozbor kšaftů (stálo by ocitovat související literaturu). Jistě by bylo třeba naznačit, že s podobnými problémy se ve stejné době potýkal i klérus katolický. Autor otevírá i otázku kompetenčních sporů mezi kněžími navzájem i mezi kněžími a světskými autoritami (jistě šlo i o poplatky!). Poměrně zdařilý je závěr práce, který shrnuje výsledky pramenného studia, byť by bylo záhodno právě provést srovnání s částečně již zpracovanou problematikou církve katolické.

Přes všechny výhrady práci si cením tohoto pokusu nahlédnout do pramene, v poslední době relativně málo sledovaného. Jako celek považuji diplomovou práci za vyhovující požadavkům kladeným na tento typ práce a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze, 5. 1. 2009

PHDR. JAN ZDICHYNEC, PHD.

